

ASUGN 4

**ARBETS-
PLATSER
I FÖRÄNDRING**

OXELÖSUND

INTRODUKTION

NYCKELFAKTA

- Liten bruksort med ca 12 000 invånare.
- SSAB är för närvarande ägare till stålverket, som är Sveriges enda integrerade stålverk där hela produktionen sker på en och samma plats.
- 2500 personer arbetar vid stålverket. Många lokala näringsidkare är beroende av SSAB.
- SSAB Oxelösund ställer om till fossilfri stålproduktion, som en del av HYBRIT-projektet - ett samarbete mellan de statliga företagen SSAB, LKAB och Vattenfall.
- Anställda kommer påverkas: Fler än 100 jobb förväntas försvinna i denna process. De som arbetar i de gamla anläggningarna, inklusive masugnar och koksverket, kommer att omplaceras till nya tjänster.

Flygfoto av SSAB Oxelösund. Källa: SSABs mediearkiv.

ATT KARTLÄGGA FÖRÄNDRING

Oxelösund är en gammal bruksort med en stålindustri som går tillbaka till 1913 då Oxelösunds Järnverk grundades. Samhället är i hög grad beroende av industrin, som sysselsätter omkring 2500 personer.

SSAB Oxelösund genomgår för närvarande en omställning till fossilfri ståltillverkning, som en del av HYBRIT-projektet, finansierat av svenska staten och EU. Detta är den största industriella omstruktureringen i Oxelösund sedan 1950-talet, då den tidigare ägaren Gränges - ett välkänt industriföretag med en lång historia, moderniserade Oxelösund till ett integrerat vals- och stålverk. Att stålproduktionen i Oxelösund är integrerad gör en viktig fördel för omställningen, eftersom det möjliggör större kontroll över produktionsprocessen. Den gamla masugnsproduktionen ska på sikt bytas ut mot en ny process som bygger på skrot och järnsvamp från HYBRITs demonstrationsanläggning och använder elektrisk ljusbågsugn .

Till skillnad från de storskaliga omställningsplanerna i Luleå-Boden, förväntas Oxelösund inte se några större förändringar vad gäller infrastruktur eller befolkningsökning. Istället ses omställningen snarare som ett sätt att säkra SSABs framtid som en central arbetsgivare. Det finns dock prognoser om jobbförluster på kort sikt, med några hundra jobb som försvinner och cirka 100 som tillkommer, vilket leder till ovisshet bland de berörda. De jobb som påverkas mest är de som är kopplade till de traditionella ståltillverkningsanläggningar, till exempel kommer de som sköter masugnarna behöva ompaceras inom eller utanför företaget.

ARBETSPLATSER I FÖRÄNDRING

“För mig är det viktigt att arbetet har ett bra innehåll, att jag utvecklas, så jag har möjlighet att påverka [...]. Det är för mig hållbart”

-
Pensionerad
stålarbetare

Arbetets utformning på stålverket har förändrats avsevärt de senaste decennierna. Teknikutveckling har gjort arbetet mindre farlig, med minskad hälsopåverkan, men har också lett till ökad automatisering och standardisering av arbetsprocessen. Dessutom har könsfördelningen på arbetsplatsen förändrats. Innan 1970-talet var jobben strikt uppdelade mellan män och kvinnor och kvinnor fick inte arbeta 'på golvet'. Strukturella förändringar på arbetsplatsen, inkluderat centraliseringen av ledningen och introduktionen av 'lean production', har också påverkat arbetet. Några av de intervjuade stålarbetarna noterade att dessa förändringar har skapat en mer toppstyrd organisation, vilket minskat anställdas självständighet och ökat stressen på grund av nedskärningar i arbetsstyrkan. Trots dessa förändringar, värdesätter många av de intervjuade stålarbetarna sitt arbete högt och uppskattar arbetets icke-ekonomiska fördelar. Till exempel nämnde skiftarbetare ofta den starka kamratskapen som bildas inom skiftlaget och den stolthet som de känner gentemot sin yrkeskompetens.

Den pågående omställningen förväntas påverka olika grupper av anställda på olika sätt. De som är anställda inom den traditionella metallurgin, såsom koksverk eller masugnar, kommer troligen se sina jobb försvinna, vilket väcker oro inför framtiden. Däremot förväntas jobben i valsverket vara relativt opåverkade. Vissa anställda har redan lämnat sina jobb, i väntan på förändringarna eller på grund av den rådande osäkerheten. De nya rollerna kommer kräva en del nya färdigheter, men arbetet förväntas också bli mer automatiserat. Bland yngre anställda finns det en känsla av förväntant över att vara en del av omställningen, medan förändringen upplevs svårare för äldre medarbetare, som har arbetet inom samma eller liknande roller i årtionden.

*“Jag brukar nämna
Högakustenbron,
byggd av vårt stål,
Öresundsbron,
byggd av vårt stål
[...] grejer man kan
koppla och stolt
peka på”*

*- Stålarbetare på SSAB
Oxelösund*

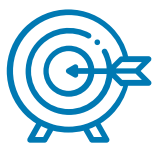

ARBETSPLATSER I FÖRÄNDRING

Stålindustrin har haft en framträdande roll i att forma Oxelösund genom decennierna. Begreppet 'Oxelösundsandan', en lokal variant av 'bruksandan', användes ofta för att beskriva relationen mellan stålverket och Oxelösund, särskilt bland pensionerade stålarbetare. Många från den äldre generationen kände igen sig i begreppet och förknippade det med stolthet över industrin och med de starka banden mellan industrin och samhället. Stålverket beskrevs som att historiskt sett ha spelat en central roll i samhället, inte bara genom sysselsättning utan också i formandet av ortens sociala liv, genom finansiering av idrottsklubbar och aktiviteter.

Samtidigt påpekade en del att denna koppling har försvagats över tid. Några av de intervjuade stålarbetarna menade att kopplingen mellan industri och samhälle förändrades avsevärt när ledningen flyttade till Stockholm i början av 2000-talet, vilket avslutade de nära relationerna mellan stålarbetare och ledningen. Andra föreslog att centraliseringen av ledningen har lett till att fler anställda bor i grannkommunen Nyköping, vilket suddar ut den traditionella gränsen mellan de två kommunerna.

Trots dessa förändringar, förblir SSAB fortfarande en viktig aktör i regionens ekonomi och omställningen ses av många som nödvändig för att hålla Oxelösund vid liv. När lokalbefolkningen tillfrågades om omställningens effekter nämnde de ofta förbättringar av den lokala miljön, särskilt förväntade förbättringar av luftkvaliteten. De tog dock också upp oro över risken för buller vid avlastning av skrot i hamnen. Vissa intervjupersoner uttryckte även frustration över den uppmärksamhet och finansiering som ges till norra Sverige, vilket har åtföljts av betydande finansiering för kompetensutveckling av anställda där, medan inget liknande stöd finns tillgängligt i Oxelösund. Kommunen arbetar tillsammans med SSAB och andra lokala företag för att ta itu med denna fråga.

*“Hela regionen lever på SSAB. Allt från
det lokala bageriet till städbolagen”*

-

Avdelningschef för SSAB Oxelösund

ATT HANTERA FÖRÄNDRING

Det finns en övergripande känsla av att det främst är SSAB som styr förändringarna, att kommunen har en stödjande roll och att fackföreningarna har en roll som i stor utsträckning stödjer SSAB, samtidigt som påverkan på medarbetarna minimeras. Anställda ser olika på sin egen roll beroende på vilken division de arbetar i, vilken arbetsroll de har och om de har ansvar för medarbetare eller inte.

Oxelösunds kommun och SSAB samarbetar för att bidra till kompetensutveckling. Det är ett relativt nytt samarbetsområde, som kommer att pågå under flera år, där kommunen samordnar aktiviteter med företag och utbildningsenheter.

De lokala fackföreningarna är aktivt involverade i omställningsprocessen. De är representerade i SSAB:s styrelse och i styrgruppen för SSABs gröna omställningsprojekt i Oxelösund. Även om facket har ett visst inflytande över ekonomiska beslut har de mindre att säga till om i tekniska frågor. När förslaget om att ställa om till fossilfri ståltillverkning lades fram fanns det inledningsvis ett starkt motstånd från fackföreningarna, vilket bottnade i en oro att det skulle leda till stora uppsägningar. Med tiden har fackföreningarna kommit att stödja omställningen, eftersom de inser att omställningen kan trygga sysselsättningen under kommande decennier.

För att hantera den förväntade förlusten av arbetstillfällen och den oro som följer, arbetar SSAB med att informera de anställda om de förändringar som väntar. Företaget arrangerade till exempel en jobbmässa för anställda för att öka medvetenheten om andra jobb som finns i företaget.

Denna 'snapshot' är en del av kommunikationsinsatserna i forskningsprojektet *Changing places of work: A place-based approach for re-imagining work in the fossil free industrial towns of the future*. Den ger en kort bild av en av de fallstudieplatser som undersökts inom ramen av projektet. För mer information, se:

<https://portal.research.lu.se/en/projects/changing-places-of-work-a-place-based-approach-for-re-imagining-w>

Författare:

Sanne Malmberg, Lund University: sanne.malmberg@lucsus.lu.se

Bregje van Veelen, Lund University: bregje.van_veelen@lucsus.lu.se

William Eadson, Sheffield Hallam University: w.eadson@shu.ac.uk

Stefan Backius, Karlstad University: stefan.backius@kau.se

Åsa Melin, Karlstad University: asa.melin@kau.se

Davor Mujezinovic, Karlstad University: davor.mujezinovic@kau.se

Publiserat: October 2024, Lund

Fotografiet på framsidan och sida 1 från SSABs mediabank.

Fotografiet på sida 4 tagen av Bernard Hermant nedladdad från Unsplash.

Fotografiet på sida 5 tagen av Karl Hörnfeldt nedladdad från Unsplash.

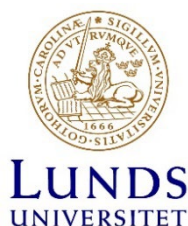
Finansierat av de svenska forskningsråden Forte and Formas.

Bidragsavtal nr 2021-01767

FORTE:

Forskningsrådet för
hälsa, arbetsliv och välfärd

FORMAS

**Sheffield
Hallam
University**